

oseb nastopa: v Kocmurjevi rodbini štirje, oče in mati, šestnajstletna hči Mici ali »Irma« ali »general Radecki« imenovana, in nje — ušivke! — štirje oboževalci (str. 49) ter nesrečni Stanko; hišni posestnik Brtoncelj s hlapcem Jako; v rodbini Jerajevi: gospod, gospa, Milan, stara, zvesta kuharica in pestunja Jera, Milanu duševna mati; v rodbini Pirčevi: roditelja, Tonček, vajejec Peter; stari, zmešani posestnik Korén s svojim psom sultanom, ter njegova prismojena hči Nanča; Jerajkini sorodniki, pridna kmetijska rodbina; stari učitelj Frankè tam na kmetih, s fizičolovko; stara Rozala, ki pripoveduje Tončku pravljice; »ta kratka Marjanica« v Ljubljani s svojimi kvartami; pobalin Likar in lažnivi fant Janez Mlakar; žandarmi in policajci; »ravnatelj« »amerikanskega« cirkusa »gospod« Šparenblek in njegova družina (in konj); nadstražnik Kobilica; gostilničarji in natakari; gledališki intendant; korar Mejač; policijski komisar, preiskovalni sodnik, Jerajev dobri šef, odvetnik dr. Šipelj s kopico otrok. Vse te osebe nastopajo, govorijo. Ali je morda katera vendarle odveč? Za nobeno se ne bi mogli odločiti, da bi jo črtali, tako so vse upravičene, vse — kakor velika simfonija — oznanjajo eno in isto misel: starši, brigajte se za svoje otroke, odrastli, ne kvarite s svojim zgledom otrok! Kjer ni solnca in ljubezni v hiši, tam je žalost, hiranje mladine. Dasi je dejanje zelo razpleteno, je vendar vse enovito. Torej tudi umetniška stran nam nudi čisto veselje. (Edinole Milanovo vedenje napram materi, ki je že toliko časa ni videl, se nam ne zdi dovolj utemeljeno.) Vso povest preveva ljubezniv humor, kar je gotovo redek, redek pisateljski dar; zna pa biti pisatelj tudi resen, pretresljiv (ponižanje Jerajevi!), ginljiv (n. pr. stara Jera pride po Milana v Trst). Sodbo avtorjevo o kaznilnicah, prisilnih delavnicah, narodnih veseljah odobravamo. Zlasti pa bi podčrtali besede pametnega dr. Šiplja (str. 69). — Bodoči pisatelji imajo v knjigi lep zgled, kako se dobra knjiga spiše: nekaj snovi dá služba, akti, zaslišavanja, največ pa — neumorno opazovanje življenja.

Gosp. pisatelj je našemu narodu storil veliko dobro delo; naj bi izborna knjigo počasi, s premislekom čitalo vse, staro in mlado, zlasti pa roditelji in vzgojitelji.

Jož. Debevec.

Fran Milčinski: **Tolovaj Mataj** in druge slovenske pravljice. S 15 risbami Ivana Vavpotiča. 1917. V četrtem letu vojne — da bi bilo zadnje — in vojna zadnja! Založila Tiskovna zadruga v Ljubljani. Natisnila »Narodna tiskarna«.

Po sedmih letih je priredil Milčinski v »Tolovaju Mataju« svojo drugo zbirko pravljic in jo izdal vsebinsko in oblikovno v okviru prve. Milčinski redigira v okusu svoje prav posebno izrazite pisateljske osebnosti. Dobro mu je znan pravljčni zaklad, akribistično se je poglobil v tipičnost narodnega jezika, vpeljal je v slovstvo nekaj ljudskih rečenic v okusu Gasparijeve ornamentike. Njegova pravljica je sijajna in popolna, če jo čitaš glasno. Vsak drobec zase je umetniški. Celotna redakcija pa ni popolna, ni ubrana v enem zvoku, enem čuvstvu, v eni barvi in je tako izšla, kakor je nastala, neprisiljeno zbrana v načinu starih faccij, Ezopovih basni in Freunfeldovih pravljic. V bistvo pravljice se Milčinski ni do dna poglobil,

On ne loči med naivno grotesko mita in romantičnim misticizmom srednjeveške balade. Če je uspela »Mlada Breda« ali če se je posrečil »Trdoglav« (Pravljice 1910), ni se motiv Lenorin v »Mrtvem ženinu«. So balade s prasvojsvtvi mita in pravljčnosti. So balade, ki so po svoji krščanstvenosti diametralno nasprotje mita. Romantiko prenašati v obliko pranaičnosti, ni prav in je tudi proti tradiciji. Strokovnjaško ni redigiranje pravljic poleg basni, legende in burk. Pia fraus je ureditev literarnih in indogermanskih motivov (Mataj, Muk i. dr.) v »slovenske« pravljice, kamor ne sodijo niti »Budalci«, pač najboljše dosedanje slovenske burke (Schwänke). To in samo to je hiba Milčinskega nove zbirke, ki ima vse druge vrline, vsebinske in oblikovne: konkretnost, ki prehaja že rahlo v karikaturu in grotesko, lastno ljudski in otroški duši, naivnost prikazovanja, jasnost pripovedovanja, sočnost domače govorice in figure, mnogoličnost motivov in bogato snovnost, zajeto ali iz narodne naivne pravljčnosti ali pa iz zaklada slovenske balade in narodne pesmi. Milčinski je izpričal tudi izredno bogato fantazijo. Lahkotno in neprisiljeno je ustvaril celo vrsto analognih motivov, drugod je stare srečno presadil in tako oživil in osvežil. Kdor bo naivno užival knjigo, jo bo užil v polni meri. Težje bo otrok razumel umetnost ilustratorjevo, čigar fantazija je samostojna poleg pisateljeve, katero izpopolnjuje in komentira posebno izrazito na str. 9, 66, 87, 96.

Dr. Ivan Pregelj.

Koledar Družbe sv. Mohorja za leto 1918. Dr. Debevec je nekoč zapisal, da bi odbor Mohorjeve družbe, ki urejuje Koledar, moral imeti Dionizijevo uho za vse potrebe našega naroda. Vendar nas tudi letošnji koledar uči, da tega čuta v odboru ni. Razen obširnega in dobrega pregleda vojnih dogodkov, ki ga je napisal dr. Vinko Šarabon, ter razprave Fr. Regallyja o »Novih določbah zasebnega prava« objavlja le dva nekrologa (Cesar Franc Jožef I. in Poslanec Povše), kratek življenjepis novega cesarja in cesarice, iz hrvaščine prevedeno razpravo o jetiki ter nekaj neznatnih leposlovnih drobtin. Ali v Celovcu res ne slišijo, »kaj se toži, se zdihuje po slovenskih kočah in hišah«? Ali tam niso opazili, kako se hkratu v naših potrtih prsih tudi upanje budi, in ali ne vedo, da nam je treba opore in potrdila? O najvažnejših rečeh, o katerih ima mohorjan pravico iskati pojasnila v koledarju, ne bo letos v njem našel ničesar; če bo po koledarju ustvarjal svojo sodbo o svetu, ne bo zvedel več, kot da se narodi iz neznanega vzroka vojskujejo ter da nosi avstrijsko krono druga glava, in če bo s koledarjem v roki razmišljal o sebi, bo pač sklenil, da je vse v redu in prav.

Kaj je vzrok, da tožbe na Mohorjevo družbo kar nečejo utihniti? Če smo pravični, moramo tajniku priznati, da vsi očitki niso utemeljeni. Razumljivo je na primer, da se odbor na tiste, ki nabožne knjige kar vprek zavračajo, ne more ozirati; pameten človek ve, da nam je verska izobrazba in pravna okrepitev vsaj toliko potrebna, kakor kaj drugega. Tudi je delo, ki ga mora odbor opraviti, težko: iz javnosti sliši mnogo zabavljanja, iniciativnih misli pa malo; godnih rokopisov se rodi vsako leto pičlo število in na vsem Slovenskem je le nekaj mož, ki bi sploh mogli mohorja-